

Nr 221.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående hjälpåtgärder åt vissa lägenhetsinnehavare å kronomark; given Stockholms slott den 3 mars 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1938.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet:

Den 30 december 1935 tillkallade chefen för jordbruksdepartementet efter Kungl. Maj:ts bemyndigande till utredningsmän för verkställande av utredning rörande egnahemsverksamheten och andra med statens verksamhet på det sociala jordområdet sammanhängande frågor generaldirektören O. H. Malmberg, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare, småbrukaren J. A. Andersson i Tungelsta, verkställande tjänstemannen i statens

jordnämnd, direktören N. Collin, ledamoten av riksdagen första kammare, lantbrukaren N. G. Gabrielsson i Teg, lantbrukaren Anders Mårtensson i Karlsborg, jordbrukskonsulenten B. A. Nilsson i Borås och agronomen Waldemar Svensson i Ljungskile.

I enlighet med Kungl. Maj:ts medgivande tillkallade jag sedermera den 22 september 1937 vissa representanter för domänstyrelsen samt innehavare av kronotorp och dylika lägenheter å kronojord att i egenskap av särskilda sakkunniga deltaga i överläggningar med utredningsmännen såvitt anginge sådana lägenheter. De sakkunniga voro överjägmästaren A. A. F. Elgstrand, jägmästaren E. A. Rydbeck, ledamoten av riksdagens andra kammare handlanden U. R. Jakobson i Villhelmina, kronotorparen N. R. Näslund i Pettergliden och kolonisten T. Jonsson i Metseken.

I skrivelse den 25 januari 1938 hava utredningsmännen, vilka antagit benämningen 1936 års egnahemsutredning, framlagt förslag till hjälpåtgärder åt vissa lägenhetsinnehavare å kronomark i de nordligaste länen. Över förslagen hava efter remiss yttranden avgivits den 14 februari 1938 av egnahemsstyrelsen och domänstyrelsen samt den 19 i samma månad av statskontoret.

Jag torde nu få underställa Kungl. Maj:t dessa förslag.

Egnahemsutredningens förslag.

De föreliggande förslagen innefatta hjälpåtgärder dels åt innehavare av skogstorp och odlingslägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen, dels åt innehavare av kolonat å kronoparker i Norrland och Daiarna och dels åt innehavare av nybyggeslägenheter å Alträskes kolonisationsområde. Jag torde till en början få upptaga förslaget om hjälpåtgärder åt innehavare av skogstorp och odlingslägenheter.

Hjälpåtgärder åt innehavare av skogstorp och odlingslägenheter å kronomark.

Innan jag ingår på egnahemsutredningens förslag i ämnet, torde jag i avslutning till utredningens framställning härutinnan få lämna en redogörelse för *gällande bestämmelser* rörande ifrågavarande torp och lägenheter.

Skogstorp och odlingslägenheter samt kronotorp ha det gemensamt, att de äro av domänstyrelsen å kronomark i de nordligaste länen under nyttjanderätt upplåtna lägenheter, varå i främsta rummet skogsarbetare beretts tillfälle att å obruten mark genom nyodling och nybyggnad skapa sig en bostad med ett mindre jordbruk till stöd. För samtliga innehavare gäller att de för sitt och familjernas uppehälle äro beroende av tillgång å tillräckligt arbete utom lägenheterna, främst skogsarbete.

Verksamheten beträffande samtliga dessa upplåtelser omhänderhaves av domänverket.

Skogstorpen äro de äldsta upplåtelseerna. Bestämmelser rörande dessa lägenheter ha meddelats dels i brev till domänstyrelsen den 29 maj 1891 (Sv.

förf.-saml. nr 29), dels genom kungörelsen den 27 maj 1904 (nr 21 sid. 4). Lägenheterna upplätos från kronomarker i Västerbottens och Norrbottens län på viss tid ej överstigande 20 år, under vilken tid innehavarna voro befriade från erläggande av avgift (frihetsår). Såsom hjälp till åbyggnadernas uppförande ägde skogstorpren uppbära, utom erforderligt byggnadsvirke fritt å rot, ett statsbidrag om 500 kronor. Häremot skulle innehavaren uppföra manbyggnad och uthusbyggnad inom fem år samt i angivna perioder ha verkställt viss uppodling. Efter frihetsårens slut skulle årlig avgäld erläggas.

Bestämmelserna om upplåtelse av skogstorp ersattes genom kungörelsen den 18 juni 1909 (nr 69) (ändrad genom kungörelserna nr 253/1913 och 334/1914) av bestämmelser om upplåtelse av *odlingslägenheter* från kronoparker och kronoöverloppsmarker i de nordligaste länen. Odlingslägenheterna upplätos på 50 år med 15 frihetsår. Såsom så kallad odlingshjälp ägde innehavaren uppbära förutom fritt virke å rot 750 kronor, varav 500 kronor utbetalades, då byggnaderna fullbordats, och 250 kronor, då en hektar åker uppodlats. Efter frihetsårens slut skulle årlig avgift erläggas.

Sagda förmån av 250 kronor såsom bidrag för odling tillerkändes sedermera genom kungörelsen den 17 oktober 1913 (nr 253) jämväl de innehavare av skogstorp, som jämlikt 1909 års kungörelse erhållit förnyad upplåtelse av torpet på 50 år. För odlingslägenheter och ifrågavarande skogstorp har i fråga om odlingskyldigheten gällt, att inom 7 år skulle minst en hektar vara uppodlad, efter ytterligare 4 år en hektar och vid frihetsårens utgång ytterligare en hektar, tillhopa minst 3 hektar.

Bägge slagen av lägenheter åtnjuta under upplåtelse tiden erforderligt virke, fritt å rot, till husbehov och bränsle samt nödigt bete å kronomarken.

Odlingslägenheterna samt de på 50 år upplåtna skogstorpen erhöles sedermera genom kungörelserna den 20 juni 1918 (nr 448) och den 4 juni 1920 (nr 260) rätt till särskilda tilläggsbidrag. Bestämmelserna om dessa äro i huvudsak följande. Tilläggsbidrag utgår med $\frac{1}{3}$ av lägenhetsinnehavarens kostnad för byggnadsarbeten, som utförts under tiden 1 januari 1915—1 juli 1918, dock högst med 500 kronor, och för arbeten, som utförts efter sistnämnda dag, med halva kostnadsbeloppet. Det sammanlagda tilläggsbidraget får dock icke överstiga 1,250 kronor. Detta tilläggsbidrag torde ha tillkommit med hänsyn främst till dåvarande kristids abnormt stegrade byggnadskostnader och därav för lägenhetsinnehavarna föranledda ökade svårigheter, som av dem icke kunde övervinnas utan ytterligare bistånd från statens sida

Genom kungörelse den 14 juni 1929 (nr 170) ersattes den upplåtelseform av kronolägenheter som avsåg odlingslägenheter av en ny. Enligt nämnda kungörelse upplåtna lägenheter benämnas *kronotorp*. Dessa upplätas på 50 år med 15 frihetsår. Frihetsåren för kronotorpen utgå således tidigast 1945. Dessa lägenheter avses icke i egnahemsutredningens föreliggande förslag, vilket endast omfattar skogstorp och odlingslägenheter.

Genom 1929 års kungörelse om kronotorp erhöles jämväl innehavarna av

skogstorp och odlingslägenheter förbättringar i villkoren, dock under förutsättning att torpen och lägenheterna i befintligt skick eller efter företagen utvidgning befunnits lämpliga för jordbruksändamål. Dylika lägenheter kunna sålunda tilldelas ökning i odlingsmarken intill högst 15 hektar och ett odlingsbidrag utöver förut erhållna 250 kronor å ett belopp intill 500 kronor utan återbetalningsskyldighet för odling, som påbörjats efter den 1 juli 1929. Vidare kan, om lägenhetens åbyggnader äro i väsentlig grad bristfälliga, till byggnadernas iståndsättande eller till uppförande av nya byggnader erhållas byggnadsbidrag (§ 34) intill så stort belopp, att detsamma jämte det bidrag, som enligt äldre bestämmelser utlämnats till byggnadsarbete, uppgår till 2,000 kronor eller i undantagsfall 3,000 kronor.

Genom 1929 års kungörelse bereddes vidare innehavarna av skogstorp och odlingslägenheter under förutsättning att de voro lämpliga för jordbruk möjlighet att med äganderätt inlösa sina lägenheter.

Slutligen må anmärkas, att enligt brevet den 29 maj 1891 samt kungörelserna den 27 maj 1904 och den 18 juni 1909 innehavarna av dessa lägenheter tillförsäkrades frihet från skatter och onera under de s. k. frihetsåren. Efter utgången av sagda år äro emellertid genom 1932 års riksdags medgivande (Kungl. Maj:ts brev till domänstyrelsen den 18 mars 1932) innehavare av nyttjanderätt till skogstorp och odlingslägenheter befriade från skyldighet att ansvara för annan från och med år 1931 å fastigheten belöpande skatt och allmän tunga än vägunderhåll in natura och vägs katt.

Vid tillkomsten av 1929 års kungörelse funnos enligt vad egnahemsutredningen uppgivit upplåtna tillsammans 2,213 skogstorp och odlingslägenheter. Vid 1935 års utgång funnos 49 skogstorp med 20 års upplåtelse tid samt 2,055 skogstorp och odlingslägenheter med 50 års upplåtelse tid eller tillhopa 2,104 lägenheter. Sedan 1929 har alltså ett hundratal lägenheter upphört att finnas till, de flesta enligt vad som utredningen upplyst till följd av nedläggelse. — Av kronotorpen ha sedan 1929 till utgången av 1935 tillkommit 78 lägenheter. — Av de till 2,104 (49 + 2,055) uppgående skogstorpen och odlingslägenheterna hade år 1935 enligt uppgift i utredningens förslag frihetsåren utgått för 1,543, som hade att i avgäld betala 45,510 kronor eller i medeltal 29 kronor 50 öre.

Jämlikt förut åberopade författningar skall efter utgången av de 15 frihetsåren för odlingslägenheter och sådana skogstorp, där innehavaren erhållit torpet på arrende under 50 år, arrendeavgift utgå med 3.6 procent på summan av odlingshjälpen och markvärdet vid tiden för upplåtelsen av lägenheten ouppodlad och obebyggd. På så sätt bestämd arrendeavgift uppgår enligt vad egnahemsutredningen uppgivit i regel till omkring 30 kronor. För de lägenheter, till vilka enligt 1918 och 1920 års kungörelser utgått tilläggsbidrag, som kan vara högst 1,250 kronor, skall arrendeavgiften höjas med 3.6 procent å åtnjutet tilläggsbidrag, vilken höjning enligt sagda kungörelser ursprungliga lydelse skulle utgå från och med frihetsårens slut. Utredningen upplyser, att för lägenheter med högsta tilläggsbidrag arrendeavgiften skulle uppgå till omkring 75 kronor. Vidare kan lägenhetsinnehavare

ha erhållit byggnadsbidrag enligt 1929 års kungörelse, för vilket höjning i den årliga arrendeavgiften skall utgå med 3,6 procent av uppburet dylikt bidrag. Sistberörda avgiftsförhöjning torde alltså utgå omedelbart efter frihetsårens slut. Hela arrendeavgiften torde då enligt utredningen bliva omkring 84 kronor, i undantagsfall — om byggnadsbidrag skulle ha utlämnats till maximum eller 3,000 kronor — omkring 120 kronor. Det torde emellertid vara en relativt liten del — hittills utlämnat belopp stannar enligt uppgift å 95,000 kronor — av innehavarna av skogstorp och odlingslägenheter, som åtnjutit byggnadsbidrag enligt 1929 års kungörelse. Genom tillkomsten 1933 av bostadsförbättringsbidrag torde nyssnämnda byggnadsbidrag alltmer komma ur användning.

Beträffande statens kostnader för ifrågavarande lägenheter må framhållas, att enligt Kungl. Maj:ts brev den 14 juni 1929 skola odlings- och byggnadsbidrag, som må utgå enligt 1929 års kungörelse — i likhet med dittills utgående bidrag av motsvarande slag — bestridas från anslaget Kolonisation: Odling- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl., men övriga kostnader, som enligt bestämmelserna i sagda kungörelse må förändas för det allmänna, gäldas av de till driftkostnader för statens domäner anvisade medel. Enligt vad egnahemsutredningen upplyst erläggas avgälderna före den 1 november för löpande arrendeår till vederbörande jägmästare, som redovisar desamma till domänstyrelsen. Avgäldsbeloppen gå därefter in som inkomst för domänfonden.

I anledning av proposition (nr 120) till 1932 års riksdag och riksdagens därav föranledda beslut (R. skr. 1932: 331) ha innehavarna av skogstorp och odlingslägenheter erhållit vissa lättnader i arrendeavgifterna. Kungörelse härom har utfärdats den 17 juni 1932 (nr 294). Innebörden av denna lättnad är följande. Lägenhetsinnehavarna befrias under fem år från erläggande av den del av arrendeavgiften, som beräknats efter 3.6 procent på sådant tilläggsbidrag å högst 1,250 kronor, som avses i kungörelserna 448/1918 och 260/1920. Befrielsen skulle begynna för de lägenhetsinnehavare, som redan börjat erlägga arrende, från och med arrendeåret 1932/1933 samt för övriga från och med det år, arrendeskyldighet enligt kontrakten inträder. För de förra gällde befrielsen alltså t. o. m. arrendeåret 1936/1937. Dessutom medgavs för sådana lägenhetsinnehavare, som resterade helt eller delvis med arrendeavgift för arrendeåret 1931/1932, anstånd med inbetalning av det resterande beloppet, i den mån det ej överstege 3.6 procent av uppburet tilläggsbidrag, längst intill utgången av arrendeåret 1936/1937.

Enär arrendeavgift inbetalas före den 1 november för löpande arrendeår, har följaktligen skyldighet att erlägga ifrågavarande förhöjda avgift för arrendeåret 1937/1938 inträtt senast den 1 november 1937 för de lägenhetsinnehavare, som erhållit tilläggsbidrag och beträffande vilka frihetsåren utgått senast med arrendeåret 1931/1932. Vidare kommer denna avgiftsförhöjning att drabba nyare lägenhetsinnehavare, allt eftersom 20-årsperioden (15 + 5) för dem utlöper med början för arrendeåret 1938/1939. Som förut anförts

höjes avgiften härigenom i regel från omkring 30 till 75 kronor för varje lägenhet.

För att tagas i övervägande vid fullgörande av egnahemsutredningens arbete har till utredningen överlämnats vissa *framställningar* i ämnet, nämligen dels skrivelse den 10 februari 1936 från domänstyrelsen, dels protokoll från sammanträde i Vilhelmina den 12 och den 13 juni 1937 med Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund, dels skrivelse den 11 december 1937 från vissa innehavare av kronolägenheter å Nässets kronopark i Västerbottens län.

Domänstyrelsen har i sin skrivelse föreslagit, bland annat, vissa lättnader i villkoren för inlösen av skogstorp, odlingslägenheter och kolonat samt minskning i arrendeavgälderna för kolonaten.

Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund har hemställt, att procentsatsen för arrendeavgifter överhuvudtaget skulle nedsättas till 1.8 och tilläggsbidraget helt avskrivs.

I nyssberörda skrivelse från vissa lägenhetsinnehavare å Nässets kronopark har, bland annat, anförts:

De hade under de senaste fem åren haft en arrendeavgift å 24 kronor, men nu fått den höjd till 60 kronor. Då de dessutom hade att betala brandförsäkringspremier och skatter bleve det en avsevärd summa att betala årligen med deras små årsinkomster. Visserligen kunde ju skillnaden mellan 24 och 60 kronor förefalla de med bättre inkomster lottade ej vara så stor, men för dem, som i de flesta fall hade en stor familj att försörja, vore det en avsevärd summa att betala. De hemställde därför att få sin arrendeavgift nedsatt till vad den varit under de senaste fem åren.

Egnahemsutredningen har från domänstyrelsen begärt *utredning om verkningarna* i ekonomiskt avseende för statsverket *av en förlängning av 1932 års beslut* om befrielse från avgift å tilläggsbidraget under ytterligare en femårsperiod.

Utredningen har gjort följande sammanfattning av de erhållna uppgifterna.

Tilläggsbidrag hade t. o. m. arrendeåret 1936—1937 utgått i följande omfattning:

	antal lägenheter	kronor	i medeltal för lägenhet kronor
Skogstorp.....	155	151,180	969
Odlingslägenheter	1,400	1,611,853	1,151
Summa	1,555	1,763,033	1,134

Då vid 1935 års slut totala antalet dylika lägenheter varit 2,055 och då endast sådana lägenheter där byggnadsarbetena icke blivit utförda före den 1 januari 1915 kunnat erhålla tilläggsbidrag, torde siffrorna få anses visa, att för ett stort flertal av lägenheterna dylikt tilläggsbidrag utgått, varvid medeltalet för lägenhet utgör 1,134 kronor. Den i tilläggsbidrag utbetalade summan 1,763,033 kronor torde icke komma att märkbart höjas, då bidragen avse första bebyggelser, vilka numera måste som regel vara slutförda.

Avgiftsskyldigheten för uppburna tilläggsbidrag under innevarande och därpå följande fyra arrendeår framginge av följande sammanställning:

arrendeår	antal lägenheter	kronor
1937—1938	769	30,703 ¹
1938—1939	841	33,797
1939—1940	924	37,490
1940—1941	1,009	41,175
1941—1942	1,131	46,369

För därefter följande arrendeår saknade egnahemsutredningen för närvarande uppgifter. De årliga beloppen komme emellertid då att avsevärt minskas.

Egnahemsutredningens förslag i fråga om skogstorp och odlingslägenheter innebär, att fortsatt befrielse skall medgivas från den förhöjning i arrendeavgifterna, som hänföres till de uppburna tilläggsbidragen. Utredningen har ställt sig tveksam huruvida denna befrielse bör bli temporär eller ock definitiv. Utredningen har emellertid, då frågan om definitiv befrielse från avgiftsförhöjningen utan olägenhet kunde anstå tills utredningen avgivit slutbetänkande, stannat vid att föreslå en temporär befrielse. Den tid varunder befrielse bör medgivas föreslås till fem år.

Såsom motivering till sitt förslag har utredningen anfört i huvudsak följande.

Förhållandena torde vara sådana, att en viss omedelbar lättnad borde beredas innehavare av skogstorp och odlingslägenheter. Liksom vid den omprövning av upplåtelsevillkoren, som ägde rum senast 1932, hade nu utredningen särskilt uppmärksammat den ökning i lägenhetsinnehavarnas arrendeavgifter, vilken föranleddes av uppburna tilläggsbidrag. I de fall, där dessa bidrag utgått med högsta möjliga belopp, 1,250 kronor, utgjorde avgiftsförhöjningen 45 kronor per år, under det att den avgift, som eljest vanligen skolat erläggas, stannade vid omkring 30 kronor. För samtliga lägenheter, vilka erhållit tilläggsbidrag, komme avgiftsförhöjningen att bli i medeltal 41 kronor. I betraktande av de begränsade kontantinkomster samt den ofta stora familjeförsörjning, som föreläge för dessa nybyggare, innebure uppenbarligen en dylik utgiftsökning en starkt kännbar belastning, allra helst som ifrågavarande folkgrupp förut befunne sig å en torftig levnadsstandard. Tillskottet till uppehållet av jordbruksprodukter hade icke blivit av den betydendet, att det kunnat nämnvärt förbättra utkomstmöjligheterna under de gångna åren från första upplåtelsen. Vid övervägande av dessa lägenhetsinnehavares ställning borde beaktas, att byggnaderna i många fall vore både otidsenliga och bristfälliga och att innehavarna som regel icke syntes utan särskild hjälp kunna iståndsätta dem. Alla lägenhetsinnehavare på något enstaka undantag när vore för sin försörjning i främsta rummet beroende av arbetsförtjänster utom hemmet, vilka emellertid vore växlande och understundom alltför knappa.

Lägenhetshavarnas ekonomiska förhållanden och möjligheter att kunna bära avgiftsförhöjningen för tilläggsbidrag syntes sålunda utredningen vara ungefär desamma som 1932 och i varje fall icke märkbart förstärkta annat än blott tillfälligt med hänsyn till den förbättring i möjligheterna till arbets-

¹ Härav voro den 1 januari 1938 restförda 9,401 kronor för 223 lägenheter.

förtjänst, som åtföljde den nuvarande högkonjunkturen inom skogsbruket. Man kunde ej heller förvänta, att detta utgångsläge inom en nära framtid skulle så förbättras, att lägenhetsinnehavarna skulle kunna bära ifrågavarande avgiftshöjning. Även om den ökade arbetsförtjänsten skulle fortfara några år, behöves denna för lägenheternas förbättrande och skälig höjning av familjernas levnadsförhållanden. Lägenhetsinnehavarna i fråga finge alltså anses befinna sig i knappa omständigheter och vara förtjänta av att i sin nybyggargärning erhålla all den lättnad och uppmuntran, som kunde stå till buds.

En verksam hjälp kunde beredas nu liksom 1932 genom fortsatt befrielse från den höjning i arrendeavgifterna, som hänfördes till uppburet tilläggsbidrag. Medan utredningen oförbehållsamt förordade en sådan befrielse, hade likväl en viss tvekan rått, huruvida denna borde vara temporär eller definitiv. 1932 års beslut hade stannat vid beviljande av en 5-årsfrist. Det vore föga utsikt, att lägenhetsinnehavarna efter åtnjutande av en liknande ny respittid skulle kunna bära denna utgiftsökning. Andra starka skäl kunde åberopas för att staten skulle helt avstå från att kräva förräntning av tilläggsbidragen. Denna ståndpunkt kunde sägas vinna stöd redan därav, att tilläggsbidragen enligt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut 1932 icke såsom andra byggnadsbidrag medräknades vid bestämmande av den löseskilling, som skulle betalas vid friköp, utan då helt avskreves. Konsekvensen syntes bjuda, att ej heller beräkna arrendeavgifter på dessa bidrag. De hade tillkommit på grund av den kostnadsfördyring, som uppstode under krisåren efter 1915. Vissa lägenhetsinnehavare, beroende på tidpunkten för åbyggnadernas uppförande, hade därigenom kommit att belastas med högre statsbidrag för beräkning av arrendeavgifterna än andra, ehuru deras utkomstmöjligheter i övrigt vore desamma och ingalunda förbättrade till följd av att större bidrag förbrukats för byggnadsändamål.

De ekonomiska verkningarna för statsverkets vidkommande av sålunda ifrågasatta åtgärder hade belysts av de från domänstyrelsen erhållna uppgifterna.

Enär såsom anmärkts återbetalning av tilläggsbidrag icke vore föreskriven med avsende på friköp, kunde kapitalbeloppet eller hitintills 1,763,033 kronor för 1,555 lägenheter på visst sätt anses såsom redan avskrivet. Statens ytterligare oppoffring skulle alltså vid beslut, att årlig avgift för dylikt bidrag icke skulle utgå, begränsas till den inkomstminskning, som uppkomme för tiden från frihetsårens utgång tills friköp skedde. Enär erlagda arrendeavgifter redovisades som inkomst för domänfonden, erfordrades icke särskild anslagsanvisning från riksdagen för täckande av uteblivna avgifter.

Det förtjänade erinras, att för en i förevarande hänseende jämförbar folkgrupp, nämligen de statens egnahemslåntagare, som bildat egna hem under den till följd av världskrigets verkningar inträffade högkonjunkturen, vid 1926 års riksdag beviljats anslag å 700,000 kronor, varav understöd intill 1,500 kronor för varje låntagare kunde utgå till kompensation av de stegrade anläggningskostnaderna under högkonjunkturen.

Utredningen har föreslagit, att därest utredningens förslag om en temporär befrielse från ifrågavarande avgiftshöjning godtoges, följande bestämmelser borde meddelas. Lägenhetsinnehavare, som uppbär tilläggsbidrag, skall vara skyldig att från och med det tjugusjätte året från första upplåtelsen vidkännas den höjning i den årliga arrendeavgiften, som motsvarar ränta efter 3.6 procent å sagda bidrag. Denna bestämmelse torde böra träda i kraft den 1 juli 1938 och givas tillämpning i omedelbar anslutning till 1932

års befrielse och alltså i avseende å arrendeavgifter, som skola erläggas för arrendeåret 1937—1938 och senare år. Lägenhetsinnehavare, beträffande vilken skyldighet att erlägga arrendeavgift inträtt före arrendeåret 1932—1933 torde fritagas från höjning av arrendeavgiften på grund av erhållet tilläggsbidrag för tiden från och med arrendeåret 1937—1938 till och med arrendeåret 1941—1942. Lägenhetshavare, som den 1 juli 1938 helt eller delvis erlagt arrendeavgift för arrendeåret 1937—1938, torde såsom arrendeavgift för arrendeåret 1938—1939 och eventuellt följande år tillgodoräknas sålunda erlagt kapitalbelopp, i den mån detta belöper å uppåret tilläggsbidrag eller alltså överstiger den årliga arrendeavgiften utan ifrågavarande förhöjning.

För den händelse att en definitiv befrielse från avgiftsförhöjningen skulle vinna statsmakternas gillande, har utredningen föreslagit, att bestämmelserna givas det innehåll, att lägenhetsinnehavare, som uppbar tilläggsbidrag, skall vara befriad från nu stadgad skyldighet att från och med det tjuguförsta året från första upplåtelsen på grund av sagda bidrag vidkännas höjning i den årliga arrendeavgiften i avseende å arrendeavgifter, som skola erläggas för arrendeåret 1937—1938 och senare år. Lägenhetsinnehavare, som den 1 juli 1938 helt eller delvis erlagt arrendeavgift för arrendeåret 1937—1938, torde såsom arrendeavgift för arrendeåret 1938—1939 och eventuellt följande år tillgodoräknas sålunda erlagt kapitalbelopp, i den mån detta belöper å uppåret tilläggsbidrag eller alltså överstiger den årliga arrendeavgiften utan ifrågavarande förhöjning.

För bägge alternativen har utredningen ansett, att de blivande bestämmelserna böra meddelas genom ändring av sista stycket i mom. 1 av kungörelsen den 20 juni 1918 (nr 448) angående tilläggsbidrag till vissa innehavare av odlingslägenheter och skogstorp å kronomark i de sex nordligaste länen sådant detta moment lyder enligt kungörelsen den 17 juni 1932 (nr 294) jämte övergångsbestämmelser.

Vad beträffar den 1 juli 1932 resterande arrendeavgifter, för vilka anstånd beviljats enligt 1932 års kungörelse och vilka ännu kunna vara oguldna, har utredningen, enär dessa oguldna belopp äro av jämförelsevis ringa omfattning, icke ansett nödigt att föreslå förlängning av anstånd i denna ordning. Summan oguldna dylika avgifter den 14 mars 1937 uppgick enligt vad utredningen upplyst till 595 kronor, varav för 6 skogstorp 234 kronor och för 9 odlingslägenheter 361 kronor. Till samma tidpunkt hade inbetalts 590 kronor för 15 lägenheter. Utredningen har ansett, att det torde få ankomma på domänstyrelsen att ombesörja indrivning av dessa under beaktande av vederbörande lägenhetsinnehavares ekonomiska ställning och utsikt att kunna inom skälig tid inbetala resterande belopp. Skulle domänstyrelsen finna nöden kräva, att dylikt belopp avskrivs, anser utredningen styrelsen böra vidtaga vederbörlig åtgärd härför.

Domänstyrelsens förslag om medgivande av lindring i avgiftsskyldigheten för uppåret byggnadsbidrag enligt 34 § kungörelsen nr 170/1929 och befordrande av inlösen med äganderätt av skogstorp och odlingslägenheter har utredningen icke ansett sig böra upptaga till behandling i förevarande förslag.

Ej heller har frågan om generell nedsättning av procentsatsen för beräkning av arrendeavgift från 3.6 till 1.8, som framförts av Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund på kongress i Vilhelmina i juni 1937, av utredningen ansetts kunna övervägas såsom en lämplig åtgärd i avvaktan på utredningens blivande betänkande.

Hjälpåtgärder åt innehavare av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna.

I anslutning till vad utredningen härutinnan anfört torde jag härefter få lämna en kortfattad redogörelse för tillkomsten av och bestämmelserna rörande kolonaten å kronoparker i Norrland och Dalarna.

Vid 1918 års riksdag beslöts anordnande av kolonisationsförsök å vissa kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län. Två typer av kolonat skulle upplåtas, en större med omkring 15 hektar odlingsmark och en mindre med omkring 5 hektar. Odlingsmarken skulle till större delen bestå av torvmark. Till de större kolonaten skulle därjämte läggas omkring 15 hektar skogsmark. Kolonaten skulle upplåtas på arrende för en tid av femton år med rätt för kolonisten att efter tio år när viss odling verkställts mot köpeskillning förvärva kolonatet med äganderätt. Kolonist skulle före upplåtelsetidens utgång ha odlat å de mindre kolonaten 3 hektar och å de större 5 hektar. Särskilda bestämmelser gävos om de terminer, inom vilka vissa arealer skulle ha odlats. Kolonist å större kolonat erhöi i odlingshjälp 500 kronor. Genom statens försorg skulle vissa avlopps- och avledningsdiken upptagas. En del kolonat bebyggdes genom statens försorg (statsbyggen). Å övriga kolonat skulle kolonisten själv utföra byggnadsarbetena (självbyggen). Självbyggande kolonist fick av statsmedel byggnadshjälp med $\frac{3}{4}$ av kostnaden, dock högst 4,500 kronor. Kolonist fick å kronans mark kostnadsfritt virke till byggnaderna och åtnjuter under upplåtelse tiden fritt virke till husbehov och vedbrand, ävensom nödigt bete å kronoparken. Under de fem första åren (frihetsår) skulle ingen lega utgå. Därefter skulle i årlig lega erläggas 3.6 procent å markvärdet samt för byggnaderna 180 kronor vid statsbyggen och vid självbyggen 3.6 procent å den kontanta byggnadshjälp.

Vid var och en av riksdagarna 1919—1924 beslöts anordnande av ytterligare kolonisationsförsök å kronoparker i samtliga norrländska län och Kopparbergs län.

Sedan vid 1925 års riksdag på grundval av den vunna erfarenheten viss omläggning av kolonisationsverksamheten blivit beslutad, fann Kungl. Maj:ten den 26 juni 1925 gott dels utfärda kungörelse (nr 291) angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna, avseende i främsta rummet reglering av framtida upplåtelse av kolonat, dels ock godkänna vissa tilläggsbestämmelser att gälla för äldre kolonat, beträffande vilka med hänsyn till föreliggande kontrakt oinskränkt övergång till förenämnda allmänna grunder icke kunde ske.

Några nya kolonisationsföretag enligt 1925 års kungörelse hava icke igång-

satts, även om ytterligare upplåtelse efter 1924 inom de äldre företagen skett enligt villkoren i 1925 års kungörelse. Beträffande odlingskyldigheten innehåller 1925 års kungörelse, som icke skiljer på större och mindre kolonat, den bestämmelsen att före upplåtelse tidens slut minst 3 hektar skall ha uppodlats. — Kronan ansvarar enligt 1925 års kungörelse för skatt och annan allmän tunga, som belöpa å kolonat under den tid kolonist innehar detta med nyttjanderätt, dock under högst femton år från den första upplåtelsen.

Berörda tilläggsbestämmelser i avseende å de äldre kolonaten gällde, i vad nu kan vara av intresse, huvudsakligast följande. Ytterligare tilldelning intill 17 hektar av odlingsmark kunde erhållas. Uppskov med de kontrakterade byggnads- och odlingskyldigheterna kunde ske. Även de mindre kolonaten kunde få odlingsbidrag. Legan för kolonaten kunde från och med det sjätte till och med det åttonde året efter tillträdet nedsättas till hälften av det i kontraktet angivna beloppet. På kolonaten belöpande skatt och annan allmän tunga skulle under den tid kolonaten innehades med nyttjanderätt betalas av staten, dock under högst femton år från den första upplåtelsen. Inlösen med äganderätt kunde ske så snart innehavarens kontraktsenligt åliggande odlings- och byggnadsskyldighet fullgjorts.

I överensstämmelse med beslut vid 1929 års riksdag fastställde Kungl. Maj:t i brev den 27 juni 1929 ändringar i för försökskolonaten gällande bestämmelser, innebärande ytterligare förbättringar i villkoren. Friheten från lega eller frihetsåren utökades från fem till tio år. Ytterligare odlingsbidrag av 250 kronor kunde tillerkännas kolonist. Det för beräkning av lega och köpeskilling för kolonat åsatta värdet å byggnader nedsattes för såväl statsbyggda som självbyggda kolonat till 3,500 kronor, med rätt för vederbörande myndighet att, där särskilda skäl därtill föranledde, medgiva ytterligare nedsättning till lägst 3,000 kronor samt, efter särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t i fråga om Norrbottens och Västerbottens län, jämväl därunder till lägst 2,000 kronor.

Slutligen föreskrev Kungl. Maj:t i överensstämmelse med ett av 1932 års riksdag fattat beslut i brev till statens egnahemsstyrelse den 17 juni 1932 ytterligare lindringar i upplåtelsevillkoren för kolonat. Dessa lindringar avsågo i huvudsak följande. Den tid, under vilken kolonist vore befriad från erläggandet av lega, frihetsåren, utsträcktes än en gång eller från 10 till 15 år. Såsom villkor härför skulle dock gälla, att kolonisten fullgjorde sina kontraktsenliga skyldigheter. Det markvärde som skulle ligga till grund för köpeskillingens beräkning nedsattes. Riksdagen medgav därjämte, att Kungl. Maj:t finge, efter prövning av i vart fall föreliggande omständigheter, bemyndiga vederbörande myndighet att avskrivna sådant statens fordringsbelopp hos innehavare eller förutvarande innehavare av kolonat, utlagt före den 1 juli 1925, som ansåges icke kunna utfås eller som befundes icke skäligen böra belasta kolonaten.

Såsom förut angivits omfattade första upplåtelse tiden för kolonat 15 år. Avsikten var påtagligen, att lägenheterna vid denna tid skulle ha nått den

avsedda bärkraften. Enligt vad utredningen uttalat torde man ha utgått från att kolonaten då i allmänhet skulle vara inlösta. Emellertid torde det enligt vad utredningen upplyst vara blott ett fåtal, beträffande vilka detta blivit fallet. Enligt § 26 i 1925 års kungörelse, vilken på grund av tilläggsbestämmelserna äger i huvudsak tillämpning å försökskolonaten, äger kolonist, som ej inlöst kolonaten, därest villkoren enligt § 20 för inlösen av kolonaten uppfyllts, erhålla kolonaten till sig upplåtet under nyttjanderätt för ytterligare 15 år och under oförändrade villkor, dock att därvid icke skall tillämpas vad i §§ 9, 10, 13 och 17 sägs om legofrihet, odlingskyldighet, rätt till bete och ansvar för skatt och allmän tunga.

Under åren 1918—1925 handhades kolonisationsverksamheten av statens kolonisationsnämnd. Numera omhänderhaves verksamheten i Västerbottens och Norrbottens län av en kolonisationsnämnd för vardera länet. Verksamheten i övriga Norrlandslän och Kopparbergs län handhaves av domänstyrelsen. Ledning och kontroll över verksamheten utövas av statens egna hemsstyrelse.

De olika kolonisationsområdena enligt 1918—1924 års försökskolonisation omfattade omkring 700 kolonat. Av dessa hava många aldrig upplåtits. Andra ha tid efter annan nedlagts. År 1926 voro 520 upplåtna, vilket antal år 1936 efter nedläggelser utgjorde 458. Vid årsskiftet 1937—38 var antalet upplåtna kolonat 453.

Utredningen har lämnat följande uppgifter för åren 1926 och 1936 till be-lysande av omfattningen och fortgången av ifrågakvarande kolonisation.

Län	Antal kolonat		Antal personer		Hektar odlad jord		Antal hästar		Antal kor och ungnöt		Antal får och getter	
	i medeltal per kolonat											
	1926	1936	1926	1936	1926	1936	1926	1936	1926	1936	1926	1936
Norrbottens.....	239	212	4.5	5.6	0.92	2.64	0.23	0.38	1.30	2.93	0.31	0.13
Västerbottens.....	230	199	3.5	4.9	0.82	2.66	0.15	0.31	1.00	2.03	0.39	0.71
Jämtlands och Väster- norrlands.....	24	18	3.2	6.1	0.29	1.84	0.29	0.33	0.63	3.11	0.71	0.39
Gävleborgs.....	25	23	6.5	5.8	0.71	1.51	0.36	0.57	1.72	2.65	—	0.09
Kopparbergs.....	2	6	2.5	5.3	—	2.08	—	0.67	1.50	4.50	—	1.67
Summa	520	458	4.1	5.3	0.83	2.56	0.21	0.36	1.16	2.55	0.35	0.41

I anslutning till tabellen bar utredningen anført följande.

Tabellens siffror visade å ena sidan, att kolonaten den senaste 10-årsperioden betydligt förstärkts i fråga om odlingen liksom ock att kreatursantalet ökats. Familjemedlemmarnas antal hade också vuxit. Å andra sidan måste siffrorna anses jämväl ge vid handen, att dessa lägenheter i fråga om odlingen och bärkraften icke hunnit på långt när så långt som man vid kolonisationens inrättande hoppats eller 3—5 hektar odlad jord före upplåtelse-tidens slut. Många av kolonaten vore beträffande den odlade jorden icke större än en lägenhet av arbetarsmåbrukstyp. Likväl hade vissa hunnit ganska långt i odlingen och hålla nu till och med häst samt 6 å 7 kor.

Utredningen har — med hänsyn till att ett av de viktigaste önskemålen från kolonisternas sida, varom nu kan bli fråga, avser arrendeavgiften eller legan, som utgår efter de 15 frihetsåren — framhållit, att denna lega efter gällande regler, eller 3.6 procent på byggnadsvärdet, 3,500 kronor, och markvärdet, bleve högst 135 kronor, i undantagsfall 140 kronor. Därest minimivärdet å byggnader, 2,000 kronor, lades till grund för legans bestämmande, minskades enligt vad utredningen upplyst denna till omkring 75 kronor. Legan för kolonat kan alltså variera mellan 75 och 135 upp till 140 kronor.

Domänstyrelsen föreslog såsom förut berörts i sin *framställning* den 10 februari 1936 viss nedsättning i legan för kolonat. Domänstyrelsens förslag innebär, att arrendeavgälden för kolonat från och med 16:e till och med 20:e året efter upplåtelsen skulle — i överensstämmelse med bestämmelserna för skogstorp och odlingslägenheter — utgå med 3.6 procent på erhållet statsbidrag, beräknat till 750 kronor, och på markvärde samt från och med det 21:a året, beräknad på 2,000 kronor av erhållen byggnadshjälp jämte markvärde. Avgälden skulle då bli från och med det 16:e till och med det 20:e året 30 kronor och därefter 75 kronor.

Kolonisterna å Abborrträskliden m. fl. kolonatmråden hava i skrivelser i april och maj 1937 hemställt om ytterligare fem frihetsår, alltså tillsammans 20, samt legans nedsättning därefter till 30 kronor för kolonat. I en av skrivelserna begärdes legofrihet för innehavarens och hustruns livstid.

Egnahemsutredningens förslag rörande lättnader i villkoren för kolonatupplåtelseerna innebär följande. Kolonist skall berättigas, att vid utgången av första upplåtelse tiden, därest han ej inlöst kolonatet men är berättigad till förnyad upplåtelse, erhålla kolonatet till sig upplåtet under nyttjanderätt för ytterligare fem år under oförändrade villkor, dock att kolonisten därvid ålägges skyldighet att ansvara för å fastigheten belöpande vägunderhåll in natura och vägs katt. Skulle rätt till ny upplåtelse ej föreligga — exempelvis på grund av ej fullgjord odlingskyldighet — bör likväl nyttjanderätt som nu föreslagits medgivas, om kolonisten prövas alltjämt uppfylla de personliga förutsättningarna för att bli antagen till kolonist.

Enär kolonist, som före utgången av de legofria åren under första upplåtelse tiden övertager kolonatet med äganderätt, är befriad från erläggande av amortering och ränta å ogulden köpeskilling under så lång tid att samma tid tillhoppa med den legofria utgör femton år, bör enligt samma regel befrielsen från att erlägga amortering och ränta nu omfatta tillhoppa tjuugu år.

Ett genomförande av utredningens förslag skulle enligt vad utredningen anfört medföra att det i nionde huvudtiteln under punkt 145 upptagna anslaget till Kolonisation: Understödjande av kolonisation å vissa kronoparker måste höjas med 12,500 kronor från 111,500 kronor till 124,000 kronor.

Ur utredningens motivering till förslaget må här återgivas följande.

De förhållanden, under vilka kolonisterna levde, syntes i stort sett vara jämförliga med skogstorparnas och odlingslägenhetsinnehavarnas. Liksom skogstorpen och odlingslägenheterna hade icke heller kolonaten under frihets-

åren nått den utveckling och bärkraft, som åsyftats. Odlingen hade gått alltför sakta, ofta beroende icke blott på bristande intresse hos kolonisten, utan kanske mera på att marken varit otjänlig och belägenheten avsides för drivande av jordbruk. Åbyggnaderna hade med åren visat sig vara behäftade med svåra brister, som också förorsakat vantrevnad och ökade kostnader.

Den erfarenhet, som hittills vunnits av kolonisationen inom övre Norrland, förefölle alltmer visa på att arbetet med att av obruten mark framskapa ett jordbruk även av det mindre slaget toge i anspråk en man och hans hustrus hela livstid, i varje fall hela den tid då de stode i full arbetskraft. Anledningarna härtill vore många. Utom annat kunde hänvisas till att mannen för att under nybyggargärningen kunna skaffa livsuppehälle åt sig och familjen måste i stor utsträckning arbeta utom jordbruket och försumma arbetet med odlingen och byggnaderna hemma på lägenheten. Man hade hittills sett allt för optimistiskt på tiden för ett nybyggararbete. Det bleve ofta så att, när legobetalningen skulle börja, mannens och hustruns bästa tid vore gången samtidigt som möjligheterna till kontantinkomster minskades.

Oaktat sålunda denna nybyggargärning stött på stundom oöverkomliga hinder och svårigheter skrede dock det mödosamma och vanskliga kolonisationsarbetet framåt, om än långsamt, på de kolonat, som fortfarande vore besatta. Mot bristerna i kolonisationen hade emellertid i fortsättningen, framförallt genom besluten 1925, 1929 och 1932 om förbättringar i villkoren, främst utsträckt tid för frihet från lega, statsmakterna sökt råda bot och bringa hjälp. Sedan en lång följd av år ställdes därjämte statsmedel, utöver kontrakterad byggnadshjälp, till förfogande för justering av såväl stats- som självbyggda kolonat.

När numera för ett flertal kolonister frihetsåren ånyo utgått och övriga kolonister blott hade ett eller annat år kvar, innan skyldighet att erlægga lega och skatter för lägenheterna inträdde, vore deras ekonomiska ställning och möjlighet att bära legoavgifter uppenbarligen mycket svag. Med hänsyn härtill och vad förut anförts och änskönt det vore ägnat att ingiva betänkligheter att på nytt medgiva lättnader i de förpliktelser, som kolonisterna hade att vidkännas efter frihetsårens slut, hade egnahemsutredningen icke ansett sig kunna uraktlåta att överväga förslag i sådant syfte.

1925, 1929 och 1932 års beslut om lindring i och frihet från erläggande av lega hade kunnat ske inom tiden för löpande nyttjanderättsavtal. Samtidigt med att numera frihetsåren utlöpte, upphörde även dessa avtal. Detta medförde, att nya nyttjanderättsavtal måste upprättas, däri eventuella förmaner kunde medgivas utöver vad som eljest skulle vara fallet. I ett flertal fall hade underlåtit att träffa nya avtal sedan de gamla upphört.

De krav, som av kolonisterna framstälts om ytterligare frihetsår och fortsatt befrielse från skattskyldighet för fastigheterna, kunde utredningen icke fränkänna berättigande.

I fråga om skattskyldigheten kunde såsom motivering till utredningens förslag tilläggas, att därigenom skulle vinnas jämställdhet med innehavare av nyttjanderätt till skogstorp och odlingslägenheter, sedan de första 15 åren tilländalupit. Förslaget innebure, bland annat, å ena sidan att kolonisterna erhöle ytterligare fem frihetsår eller sammanlagt tjugu och att rätten till bete å kronoparkerna förbleve oförändrad samt å andra sidan att kolonisterna under femårsperioden tillförbundes att fullgöra dem enligt kontrakten för förstaupplåtelsen jämte tilläggsbestämmelser beträffande odling, byggnad, dikning och eljest åliggande skyldigheter. Betsrätten hade ansetts böra bibehållas, enär inom kolonatområdena blott i undantagsfall vidtagits sådana kulturåtgärder att erforderligt bete funnes att där tillgå. Så länge

dylikt kulturbete saknades, borde från statens sida krav ej resas, att skogsbetet skulle upphöra.

Rörande de ekonomiska konsekvenserna av utredningens förslag har denna anfört i huvudsak följande.

Med avseende på den ekonomiska innebörden av utredningens förslag finge uppmärksammas legofriheten och skattelindringen. Enligt uppgifter från domänstyrelsen och kolonisationsnämnderna i Västerbottens och Norrbottens län uppginge den lega, varifrån befrielse skulle medgivas enligt utredningens förslag om en ny legofri femårsupplåtelse, till sammanlagt 244,110 kronor. Av de kolonister, som varit skyldiga att erlægga lega för arrendeåret 1937—1938, hade före mitten av januari 1938 inom Västerbottens län ingen enda och inom Norrbottens län endast 13 fullgjort inbetalningen. Enär efter frihetsårens slut nya avtal ej ingåtts, hade enligt erhållen upplysning ännu ingen lega debiterats de under domänverket stående kolonisterna. För Västerbottens och Norrbottens län utgjorde den restförda legan tillsammans resp. 8,810 kronor 15 öre och 5,011 kronor 75 öre, däri dock inginge jämväl rest från tidigare år. Beträffande skattskyldigheten hade Norrbottens läns kolonisationsnämnd meddelat, att hela skattebördan för samtliga kolonat inom länet uppginge till ungefär 8,000 kronor om året. Från Västerbottens läns kolonisationsnämnd hade inhämtats, att sammanlagda skattebeloppet stannade vid 7,000 kronor. Domänstyrelsen, som i anslagsäskandena för budgetåret 1938/1939 beräknat erlægga skatt för alla kolonat under sin förvaltning, hade uppfört dessa utskylder med tillhoppa 1,110 kronor. Enligt utredningens förslag skulle emellertid efter de 15 frihetsårens utgång icke hela skattskyldigheten åvila staten, utan vägskatten skulle under den följande 5-årsperioden gäldas av kolonisterna själva.

I de stater för domänstyrelsen och kolonisationsnämnderna, som i årets statsverksproposition upptagits under nionde huvudtitelns punkt 145, skulle, därest utredningens förslag vunne gillande, erfordras ändring allenast beträffande Västerbottens läns kolonisationsnämnd, för vilken posten utskylder borde höjas med 3,500 kronor till 7,000 kronor och inkomstposten, eftersom i densamma, i motsats till vad som upplysts om motsvarande post för Norrbottens län, medräknats legoavgifter å 9,000 kronor, minskas med sistnämnda belopp. Detta skulle medföra ökning av anslagsbehovet för länet med 12,500 kronor till 50,400 kronor. Det av Kungl. Maj:t äskade anslaget för ändamålet skulle följaktligen också behöva ökas med 12,500 kronor till 124,000 kronor. Det finge anmärkas, att utredningen i avsaknad av närmare beräkningsgrunder för utskylderna i fråga om staterna bortsett från den minskning på utgiftssidan, som kunde uppkomma med hänsyn till vägskatternas överflyttning till kolonisterna.

I fråga om ikraftträdandet av de förordade bestämmelserna har egnahemsutredningen föreslagit, att desamma böra träda i kraft den 1 juli 1938 och givas tillämpning för arrendeåret 1937—1938 och senare år. Kolonist, som helt eller delvis erlagt lega för arrendeåret 1937—1938 eller å fastigheten från och med år 1937 belöpande skatt och allmän tunga än vägs katt, torde såsom framtida lega eller såsom köpeskilling tillgodoräknas sålunda erlagt kapitalbelopp.

Utredningen har framhållit, att den icke ansett nödigt att såsom förskott å framtida lega eller köpeskilling räkna även lego- och skattebelopp, som kan ha erlagts för tidigare år än förut sagts. Såsom skäl härför har anförts.

Någon orättvisa torde härigenom icke uppkomma äldre och yngre kolonister emellan, eftersom jämväl dylik äldre kolonist erhöle ytterligare fem frihetsår och följaktligen, ehuru ej fortlöpande, tillhopa tjugu frihetsår. Detsamma vore förhållandet med kolonist, som inlöst kolonatet och erlagt amortering eller ränta för något år. Att i bägge de nämnda fallen kolonisten gjorde en viss ränteförlust å utlagt belopp torde sakna betydelse. Sådan ränteförlust uppkomme likaledes å erlagda lego- och vägskattemedel, vilka avräknades i förut angivna fall, då endast kapitalbeloppet toges i betraktande. Utsågas borde måhända, att dylika medel icke torde få tillgodoräknas i andra fall såsom exempelvis vid avhysning.

Slutligen har utredningen framhållit, att densamma ej ansett tillräckliga skäl förefinnas att nu föreslå ändring i de regler, som meddelats med avseende på tidigare beräkning av den legofria och den räntefria tiden i de fall, där lega under viss tid må ha utgått med allenast halva legobeloppet.

Hjälpåtgärder åt innehavare av nybyggeslägenheter å Alträsk's kolonisationsområde.

Jag torde härefter få övergå till utredningens förslag rörande hjälpåtgärder åt innehavare av nybyggeslägenheter å Alträsk's kolonisationsområde.

Kolonisationsverksamheten vid Alträsk's kolonisationsområde har tillkommit enligt beslut vid 1909 års riksdag. Den avser anordnande av nybyggeslägenheter å ett från Alträsk's och Svanå kronoparker samt Selets f. d. stockfångskog avskilt område, beläget vid Brännbergs järnvägsstation ej fullt tre mil från Boden i Norrbottens län. Den för verksamheten gällande planen avser 48 lägenheter. Verksamheten står under ledning av en särskild nämnd, Alträsk's nybyggesnämnd, som tillerkänts rätt att i vidsträckt omfattning handla efter omständigheterna (reglemente fastställt den 21 juni 1912 med ändringar den 17 augusti 1928, den 14 juni 1929 och den 22 augusti 1930). Viss tillsyn över verksamheten utövas av statens egnahemsstyrelse. De för upplåtelseerna, i den mån de skett före den 1 juli 1929, fastställda villkoren sammanfalla i många hänseenden med motsvarande stadganden rörande odlingslägenheter å kronoparker i de sex nordligaste länen. Upplåtelseerna ske emellertid med äganderätt, dock med en försökstid på 15 år, varunder nybyggaren innehar lägenheten under nyttjanderätt samt är befriad från utskylder och onera för nybygget, men har byggnads- och odlingskyldighet.

Enligt 1909 års bestämmelser ägde nybyggaren att av allmänna medel erhålla odlingshjälp till belopp av 750 kronor. I samband med utfärdandet år 1918 och 1920 av de förut åberopade bestämmelserna om tilläggsbidrag om högst 1,250 kronor till innehavare av odlingslägenheter å kronoparker i de sex nordligaste länen för utförda byggnadsarbeten ha genom Kungl. Maj:ts brev den 20 juni 1918 och den 4 juni 1920 meddelats motsvarande föreskrifter om tilläggsbidrag till innehavare av nybyggeslägenhet å Alträsk. I överensstämmelse härmed ha nu ifrågavarande lägenhetsinnehavare kunnat komma i åtnjutande av kontant statsbidrag med sammanlagt högst 2,000 kronor.

Köpeskillingen bestämdes före 1932 så att den motsvarade dels det kapitalvärde, vartill nybygget vid upplåtelsen av nämnden uppskattats, vilket värde ej finge sättas högre än 50 kronor för hektar av lägenhetens areal, impedimenter oberäknade, dels ock uppbyren odlingshjälp jämte tilläggsbidrag.

I 1932 års proposition (nr 120) anförde föredragande departementschefen vidkommande nybyggesupplåtelseerna i Alträsk bland annat, att de här om gällande bestämmelserna vore i avseende å nybyggesupplåtelse före den 1 juli 1929, i allt väsentligt likartade med vad som gällt och gällde beträffande odlingslägenheter å kronomark. Med hänsyn härtill och under hänvisning till vad departementschefen tidigare anfört om lindrade villkor för odlingslägenheter och kronotorp förordade departementschefen, att de av honom tillstyrkta ändringarna i upplåtelsevillkoren för odlingslägenheter måtte i tillämpliga delar vinna giltighet beträffande sådana nybyggeslägenheter å Alträsk kolonisationsområde, vilka upplåtits före den 1 juli 1929.

I enlighet med riksdagsbeslut i anledning av förut berörda proposition föreskrev Kungl. Maj:t i brevet den 17 juni 1932 till egnahemsstyrelsen, att vad i kungörelserna den 17 juni 1932 (nr 294 och nr 295) stadgats i fråga om upplåtelsevillkoren för odlingslägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen skulle i tillämpliga delar vinna giltighet med avseende å sådana nybyggeslägenheter å Alträsk kolonisationsområde, vilka upplåtits före den 1 juli 1929.

För upplåtelse, vilka äga rum från och med den 1 juli 1929, gälla särskilda i Kungl. Maj:ts brev den 14 juni 1929 meddelade bestämmelser. Dessa ansluta sig till 1929 års grunder för upplåtelse av kronotorp.

Enligt uppgift av egnahemsutredningen äro för närvarande 22 kolonat upplåtna å Alträskområdet. Vissa äro friköpta.

Egnahemsutredningen har i sin förevarande skrivelse föreslagit, att — ehuru den av egnahemsutredningen förut föreslagna lindringen i upplåtelsevillkoren för odlingslägenheterna avseende frihet från avgift å tilläggsbidraget näpeligens torde ha betydelse för nybyggeslägenheterna å Alträskområdet — det likväl liksom tidigare borde förklaras, att de bestämmelser, som i fråga om odlingslägenheterna bleve antagna, skulle i tillämpliga delar vinna giltighet med avseende å sådana nybyggeslägenheter å Alträsk kolonisationsområde, vilka upplåtits före den 1 juli 1929. — Någon ändring i årets statsverksproposition för nionde huvudtiteln, punkten 146, rörande understödjande av kolonisationsverksamheten å Alträsk kolonisationsområde påkallas enligt vad egnahemsutredningen uttalat icke av ett beslut som det nu förordade.

Yttrandena.

Egnahemsutredningens förslag har i stort sett tillstyrkts i de avgivna yttrandena. Vissa erinringar ha emellertid framställts.

Statens egnahemsstyrelse har sålunda ifrågasatt huruvida icke den föreslagna tiden av fem år för befrielse från erläggande av avgifterna för till-

läggsbidragen och för förlängning av frihetsåren för kolonat kunde begränsas till tre år. Vidare har styrelsen ifrågasatt lämpligheten av den föreslagna fortsatta befrielsen från skattskyldigheten för sistnämnda fastigheter. Härom har styrelsen närmare anfört:

Åtskilliga kolonat hava numera 6 à 7 hektar uppodlad jord samt en kreatursbesättning av en häst och 6 à 7 kor. Enligt tillgänglig statistik hade vid 1936 års utgång de 26 kolonaten å Metsekens kolonisationsområde i Västerbottens län i genomsnitt per kolonat 3.23 hektar odlad jord samt 2.19 kor och ungnöt. Motsvarande uppgifter för Tallträsklidens kolonisationsområde med 9 kolonat i samma län utvisade 4.31 hektar odlad jord och 2.44 kor och ungnöt. För hela länet uppginge i medeltal per kolonat arealen odlad jord till 2.66 hektar samt kreatursbesättningen (kor och ungnöt) till 2.03. I det närmaste samma genomsnittssiffror erhöles för Norrbottens län. I jämförelse med innehavare av egnahemslägenheter torde ett stort antal av dessa hava det sämre ställt vad fastigheterna beträffade. Egnahemslåntagarna saknade dessutom den förmån kolonisterna åtnjöte genom i viss mån tillförsäkrad arbetsförtjänst å kronoparkerna. Rättvisan syntes kräva, att kolonisterna, som i allt fall åtnjutit frihet från fastighetsskatt under den första upplåtelsen av femton år, efter utgången av denna tid i nu ifrågavarande avseende ej längre borde få intaga en undantagsställning. Egnahemsstyrelsen hölle före, att kolonisternas skattskyldighet i princip borde vidmakthållas. Därest frihetsåren utsträcktes ytterligare, vore allvarligt att befara, att kolonisternas pliktkänsla i nu ifrågavarande avseende avtrubbades. Svårigheterna att upprätthålla principen om skattskyldighet ökades givetvis i den mån frihetsåren utsträcktes. Härigenom kunde uppkomma den situationen, att statsmakterna vid ställningstagandet till utredningens slutliga förslag om grunderna för upplåtelse av kolonat funne sig i viss mån bundna av förhållandena, sådana de faktiskt gestaltat sig.

Domänstyrelsen har framhållit, att vid upprättandet av de nya nyttjanderättsavtalen i fråga om kolonat viss jämkning borde ske i de nuvarande bestämmelserna i fråga om kolonists rätt att efter utsyning få å kronans mark avgiftsfritt erhålla virke till husbehov. Styrelsen har uttalat, att rätten till husbehovsvirke torde böra utsträckas att omfatta den virkesmängd, som efter vederbörlig besiktning befunnes erforderlig, i stället för såsom enligt de första upplåtelsekontrakten en myckenhet av sammanlagt högst 10 kubikmeter. Domänstyrelsen har vidare anmärkt, att i särskilda fall den första upplåtelse tiden utgått redan den 14 mars 1936 eller ännu tidigare utan att avtal om förnyad upplåtelse träffats. Enligt styrelsens mening bör därför de av utredningen förordade bestämmelserna om ytterligare fem års nyttjanderätt givas tillämpning från det år, då första upplåtelse tiden tilländalupit.

*Departements-
chefen.*

Vid 1932 års riksdag fattades, såsom framgår av det förut anförda, beslut angående vissa stödåtgärder för innehavare av skogstorp och odlingslägenheter i Västerbottens och Norrbottens län samt kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna. Dessa åtgärder avsågo bland annat, ifråga om skogstorp och odlingslägenheterna att innehavare av dessa lägenheter skulle erhålla befrielse under fem år från den förhöjning i arrendeavgifterna, som

hänförde sig till de uppburna tilläggsbidragen, och beträffande kolonaten att innehavarna av dessa skulle erhålla en förlängning av frihetsåren från 10 till 15 år. Frågan om fortsatta åtgärder till stöd för innehavarna av nämnda kronolägenheter har nu åter blivit aktuell, då den tid, varunder förut beslutade åtgärder skulle gälla, börjat gå till ända. I likhet med egnahemsutredningen anser jag ifrågavarande lägenhetsinnehavare alltjämt vara i behov av statsmakternas bistånd. Situationen för dem torde, såsom egnahemsutredningen framhållit, icke vara så förändrad till det bättre, att de år 1932 beslutade åtgärderna skulle i fortsättningen helt kunna undvaras. Dessa lägenhetsinnehavare befinna sig i allmänhet alltjämt i ekonomiskt trånga förhållanden. Till följd härav torde deras möjligheter att kunna fullgöra sina ekonomiska förpliktelser gentemot staten vara begränsade. Det bör emellertid härvid särskilt beaktas, att deras kolonisationsarbete, vilket varit betydelsefullt för ifrågavarande landsändar, utförts under i de flesta fall synnerligen svåra förhållanden. Jag förordar med hänsyn till det anförda att fortsatt stöd lämnas ifrågavarande lägenhetsinnehavare.

Vad angår sättet för lämnandet av detta stöd kan jag i huvudsak ansluta mig till vad egnahemsutredningen härutinnan föreslagit. De av utredningen ifrågasatta åtgärderna ansluta sig i stort sett till de förutberörda år 1932 beslutade och hava i huvudsak tillstyrkts i de avgivna yttrandena. *Innehavare av skogstorp eller odlingslägenhet* torde sålunda böra medgivas fortsatt befrielse från den förhöjning av arrendavgiften, som hänför sig till de uppburna tilläggsbidragen. I likhet med egnahemsutredningen anser jag, att denna befrielse bör göras temporär i avbidan på de slutliga förslag utredningen kan komma att framlägga rörande ifrågavarande lägenhetsupplåtelse. Den tid, som befrielsen bör avse, torde i överensstämmelse med vad som skedde 1932 böra bestämmas till fem år. Att på sätt egnahemsstyrelsen ifrågasatt bestämma tiden för befrielsen till allenast tre år torde icke vara lämpligt. Tvekan kan nämligen råda huruvida de beslut, som kunna komma att fattas i anledning av utredningens slutliga förslag, kunna vara helt genomförda inom sistnämnda tid.

Därest det av mig nu förordade förslaget vinner riksdagens bifall, torde Kungl. Maj:t få vidtaga härav påkallad ändring i sista stycket i 1 mom. av kungörelsen den 20 juni 1918 (nr 448) angående tilläggsbidrag till vissa innehavare av odlingslägenheter och skogstorp i de sex nordligaste länen sådant sagda moment lyder enligt kungörelsen den 17 juni 1932 (nr 294). Nämnda stycke torde därvid böra givas det innehåll, att lägenhetsinnehavare, som uppbära tilläggsbidrag, skola vara skyldiga att från och med det tjugusjätte året från första upplåtelsen vidkännas den höjning i den årliga arrendavgiften, som motsvarar ränta efter 3.6 procent å sagda bidrag. Denna nya bestämmelse torde böra träda i kraft den 1 juli 1938 och givas tillämpning i omedelbar anslutning till 1932 års befrielse och sålunda gälla jämväl i avseende å arrendavgifter, som avse arrendeåret 1937/1938. Lägenhetsinnehavare, beträffande vilka skyldighet att erlagga arrendavgift inträtt före arrendeåret 1932/1933, böra fritagas

från höjning av arrendeavgift på grund av erhållet tilläggsbidrag för tiden från och med 1937/1938 till och med arrendeåret 1941/1942. Lägenhetsinnehavare, som den 1 juli 1938 helt eller delvis erlagt arrendeavgift för arrendeåret 1937/1938, torde såsom arrendeavgift för arrendeåret 1938/1939 och följande år få tillgodoräkna sig sålunda erlagt belopp i den mån detta belöper å uppbyret tilläggsbidrag.

I fråga om de den 1 juli 1932 resterande arrendeavgifterna, för vilkas erläggande anstånd då beviljades, anser jag i likhet med egnahemsutredningen ej behövt att lämna vidare anstånd. De belopp, varom här är fråga, äro, såsom framgår av vad utredningen anfört, förhållandevis små. För den händelse det skulle visa sig omöjligt för lägenhetsinnehavare att erlægga dessa avgifter, torde det få ankomma på domänstyrelsen att gå i författning om, att beloppen bliva avskrivna.

Vad härefter angår *kolonaten*, torde, på sätt egnahemsutredningen föreslagit, böra medgivas rätt för kolonist, vilkens första upplåtelse tid gått till ända, att, där han ej inlöst kolonatet och är berättigad till ny upplåtelse, erhålla sådan på i huvudsak oförändrade villkor. Tiden för den nya upplåtelsen bör av samma skäl, som anförts i fråga om tiden för befrielsen för innehavare av skogstorp och odlingslägenheter att erlægga förhöjd arrendeavgift, bestämmas till fem år. Vid den nya upplåtelsen torde kolonisten i enlighet med utredningens förslag böra tillförbindas att ansvara för å fastigheten belöpande vägunderhåll in natura och vägskatt. De betänkligheter egnahemsstyrelsen framfört mot den skattefrihet, som vid den nya upplåtelsen i övrigt skulle tillförsäkras kolonist, kan jag icke dela. Genom det förordade förslaget blir kolonist i skatteavseende jämställd med innehavare av skogstorp och odlingslägenheter, med vilka han mera är att jämföra än med innehavare av egnahemsfastigheter. Därjämte bör vid ny upplåtelse i fråga om husbehovsvirke upptagas de av domänstyrelsen förordade bestämmelserna, varigenom kolonisten skulle tillförsäkras rätt till behövt virke för berörda ändamål och icke blott till viss mindre virkeskvantitet. Därest kolonist av någon anledning — exempelvis underlåten byggnads- eller odlingskyldighet — ej skulle vara berättigad till ny upplåtelse, torde likväl, i överensstämmelse med vad utredningen föreslagit, ny upplåtelse böra medgivas under förut angivna villkor. För sådan upplåtelse bör dock fordras, att kolonisten befinner alltjämt fylla de personliga förutsättningarna för att bliva antagen till kolonist.

Med hänsyn till att en kolonist, som inlöst kolonatet före utgången av frihetsåren, under första upplåtelse tiden är befriad från erläggande av amortering och ränta å ogulden köpeskilling under så lång tid att samma tid tillhoppa med den legofria utgör femton år, synes, i anslutning till vad utredningen anfört, tiden för befrielsen från att erlægga amortering och ränta böra utsträckas att jämte den legofria tiden omfatta tjugu år.

De av mig nu förordade bestämmelserna rörande kolonaten torde, i likhet med vad som föreslagits i fråga om bestämmelserna angående skogstorp och odlingslägenheter, böra träda i kraft den 1 juli 1938 och i anslutning till

vad domänstyrelsen föreslagit böra givas tillämpning från det år, då första upplåtelse tiden gått tillända. För den händelse att nytt avtal redan träffats angående fortsatt upplåtelse bör gälla, att avtal enligt de nu förordade bestämmelserna icke må träffas med mindre samtidigt det tidigare avtalet annulleras. Kolonist, som helt eller delvis erlagt lega eller å fastigheten belöpande skatt eller annan allmän tunga än vägskaft för arrendeår efter första upplåtelse tidens utgång, anser jag böra berättigas att såsom förtida lega eller köpeskilling tillgodoräkna sig sålunda erlagda belopp.

I fråga om *nybyggeslägenheterna å Alträskes kolonisationsområde* torde i enlighet med vad egnahemsutredningen föreslagit föreskrivas, att de bestämmelser, som i anledning av vad förut förordats meddelas rörande skogstorp och odlingslägenheter, skola i tillämpliga delar gälla även nyssnämnda nybyggeslägenheter.

Därest riksdagen beslutar i enlighet med vad jag i fråga om kolonaten och nybyggeslägenheterna nu tillstyrkt, torde Kungl. Maj:t i vanlig ordning meddela vederbörande myndigheter erforderliga föreskrifter i ämnet.

Såsom framgår av vad egnahemsutredningen anfört medföra av de förordade åtgärderna endast de som hava avseende å kolonaten höjning av förut under nionde huvudtiteln åskade anslag. I anledning av sistberörda förslag torde emellertid en höjning av det under punkt 145 upptagna anslaget till Kolonisation: Understödjande av kolonisation å vissa kronoparker böra ske med 12,500 kronor från 111,500 kronor till 124,000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte *dels* föreslå riksdagen medgiva,

att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående tillstyrkt, ändringar må vidtagas i upplåtelsevillkoren beträffande

- a) skogstorp och odlingslägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen,
- b) kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna samt
- c) nybyggeslägenheter å Alträskes kolonisationsområde i Norrbottens län;

dels ock — med ändring av Kungl. Maj:ts i årets statsverksproposition under nionde huvudtiteln, punkt 145, gjorda förslag — föreslå riksdagen

att till Kolonisation: Understödjande av kolonisation å vissa kronoparker för budgetåret 1938/1939 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 124,000.

Kungl. Maj:ts proposition nr 221.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Ros.
